

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Ehdotus minkin lisäämisestä EU:n vieraslajiluetteloon ja siihen liittyvä poikkeusluvan hakeminen

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Ehdotus minkin lisäämisestä EU:n vieraslajiluetteloon ja siihen liittyvä poikkeusluvan hakeminen (E 41/2024 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Karin Cederlöf, maa- ja metsätalousministeriö
- ympäristöneuvos Johanna Niemivuo-Lahti, maa- ja metsätalousministeriö
- ympäristöneuvos Petri Ahlroth, ympäristöministeriö
- järjestöpäällikkö Teemu Simenius, Suomen Metsästäjäliitto
- toiminnanjohtaja Marja Tiura, Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry
- eläinlääkäri Johanna Korpela, Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry
- kasvinviljelyasiamies Mika Virtanen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- toiminnanjohtaja Jonas Laxåback, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC r.f.
- toiminnanjohtaja Tapani Veistola, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- toiminnanjohtaja Kati White, SEY Suomen eläinsuojelu ry
- 2. varapuheenjohtaja Venla Mathlein, Suomen eläinoikeusjuristit ry
- toiminnanjohtaja Heidi Kivekäs, Animalia ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Pääasiallinen sisältö

EU:n komissio valmistelee täytäntöönpanoasetusta EU:n vieraslajiasetuksen nojalla annetun vieraslajiluettelon täydentämiseksi vuonna 2024. Ensimmäinen EU-asetuksen mukainen vieraslajiluettelo hyväksyttiin 2015. Luetteloa on täydennetty kolmesti aiemmin: vuosina 2017, 2019 ja 2022. Nyt valmistellaan vieraslajiluettelon neljättä täydennystä. Tällä hetkellä vieraslajiluettelossa on 88 vieraslajia. EU:n vieraslajiasetuksen mukaan EU:n luetteloon kuuluvia vieraslajeja ei saa

Valiokunnan lausunto MmVL 16/2024 vp

tuoda unionin alueelle, pitää, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, sallia lisäämis-, kasvatus- tai viljelytarkoituksiin eikä päästää ympäristöön. Minkin sisällyttäminen EU:n vieraslajiluetteloon merkitsisi minkin turkistuotannon kieltämistä.

Valtioneuvoston kanta

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi vahvistaa luonnon monimuotoisuutta ja torjuu luontokatoa. Ohjelman mukaan hallitus tehostaa haittaa aiheuttavien vieras- ja tulokaslajien torjuntaa, jotta voidaan turvata arvokasta suomalaista luontoa. Hallitus tunnistaa suomalaisen alkutuotannon kuten muun muassa turkisanalan tärkeyden ja erityishaasteet.

Suomi toteaa, että minkki on kiistattomasti haitallinen vieraslaji ja uhka luonnon monimuotoisuudelle, ja katsoo, että EU:n vieraslajiasetuksen kriteerit lajin luetteloon sisällyttämiseksi täyttyvät. Valtioneuvosto kannattaa luontoon levinneen minkin leviämisen rajoittamista.

Erityisen tehokkaita toimia tarvitaan siellä, missä lajin aiheuttama riski monimuotoisuudelle on suurimmillaan, kuten kosteikoilla tai tärkeiden lintuvesien ympäristössä. Valtioneuvosto näkee perusteltuna, että minkki lisättäisiin EU:n vieraslajiluetteloon, sillä sitä kautta voidaan laajasti ja koko EU:n alueella tehostaa minkin torjuntaa.

Suomi pitää kuitenkin tärkeänä, että minkin sisällyttäminen EU:n luetteloon ei estä turkistarhaamisen jatkamista Suomessa. Valtioneuvosto tulee hakemaan EU:n vieraslajiasetuksen mukaista hyväksyntää, eli niin kutsuttua poikkeuslupaa minkin turkistuotannon jatkamisen mahdollistamiseksi. Valtioneuvosto voi kannattaa minkin lisäämistä EU:n vieraslajiluetteloon, mutta pitää samalla erittäin tärkeänä sitä, että poikkeuslupa myönnetään Suomelle.

Suomi korostaa, että EU:n vieraslajiasetuksessa säädetyn poikkeusluvan myöntämisen edellytykset täyttyvät, sillä elinkeinon jatkuminen ja elinkeinovapauden turvaaminen ovat pakottavia yleiseen etuun liittyviä tarpeita. Valtioneuvosto edellyttää, että minkin turkistarhausta voidaan jatkaa Suomessa EU:n vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaisella tavalla. Tähän liittyen valtioneuvosto pitää myös erittäin tärkeänä, että EU:n luetteloa hyväksyessä säädetään riittävästä siirtymäajasta (1—1,5 vuotta) 9 artiklan mukaisen poikkeuslupamenettelyn yhteydessä. Siirtymäaika on tärkeä myös vieraslajiasetuksen mukaisten vaatimusten toteuttamiseksi, esimerkiksi minkin karjaamisen estämiseksi.

Suomi katsoo, että hyödyntämällä EU:n vieraslajiasetuksessa tarkoitettua poikkeuslupamahdollisuutta Suomi omalta osaltaan voi samanaikaisesti edistää luonnon monimuotoisuuden turvaamista sekä kunnioittaa perustuslaissa turvattua elinkeinovapautta. Näin toimimalla Suomi myös edistäisi maailmanlaajuisia luonnon monimuotoisuuden turvaamista koskevia tavoitteita.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Minkki vieraslajina

EU:n komissio valmistelee EU:n vieraslajiasetuksen nojalla täytäntöönpanoasetusta. Tarkoituksena on täydentää vieraslajiluetteloa vuoden 2024 lopussa tai alkuvuodesta 2025. Tällä hetkellä vieraslajiluettelossa on 88 vieraslajia. EU:n vieraslajiluetteloön esitettävien lajien joukossa ovat mahdollisesti muun muassa minkki, japaninkauris ja kanadanmajava. Valtioneuvoston selvitys käsittelee vieraslajiluettelon täydentämistä ainoastaan minkin osalta. Minkki on vieraslajinisäkä, joka vaikuttaa Euroopassa kielteisesti yli kahteenkymmeneen alkuperäiseen lajiin. Se aiheuttaa uhanalaisten lajien taantumista ja ajaa niitä kohti sukupuuttoa. Valtioneuvoston selvityksessä todetaan, että minkkipopulaatioiden laajenemisen johdosta minkin vaikutukset alkuperäisiin lajeihin lisääntyvät edelleen tulevaisuudessa.

Vieraslajiluettelon täydennyksen valmistelussa toteutetun riskinarvioinnin mukaan minkki on muutaman vuosikymmenen aikana levinnyt valtaosaan Eurooppaa. On hyvin todennäköistä, että se jatkaa leviämistään ja leviää alueille, jotka ovat nykyisin asumattomia. Riskinarviointialueella on jo tapahtunut paikallisia sukupuuttoja. Valtioneuvoston kannan mukaan Suomi kannattaa luontoon levinneen minkin leviämisen rajoittamista. Erityisen tehokkaita toimia tarvitaan kosteikoilla ja tärkeiden lintuvesien ympäristössä. Valiokunta toteaa, että Suomen kanta toteuttaa hallitusohjelman kirjauksia, jotka koskevat vieraslajien torjuntaa ja luonnon monimuotoisuuden vahvistamista.

Minkki on sisällytetty tällä hetkellä Suomen kansalliseen vieraslajiluetteloön, ja laji on luokiteltu kansallisesti merkitykselliseksi haitalliseksi vieraslajiksi. Näin ollen minkin pyynnin näkökulmasta mikään ei muutu, jos laji lisätään EU:n vieraslajiluetteloön. Kansallisesta vieraslajiluettelosta säädetään valtioneuvoston asetuksella (704/2019). Mainittuun asetukseen sisältyy säännös, jonka mukaan kansallisten vieraslajien kasvatusta ja pitoa koskevia kieltoja ei sovelleta lajien yksilöihin, joita käytetään turkiseläiminä tai näiden siitoseläiminä. Valtioneuvoston kannan mukaan EU:n tasolla toteutettavat toimet ovat perusteltuja, sillä niiden avulla voidaan laajasti ja koko EU:n alueella tehostaa minkin torjuntaa. Valiokunnan saaman lausuntopalautteen mukaan EU:n tasoiset toimet koskevat myös maita, joissa ei ole riittävän tehokkaita omia kansallisia vieraslajisäännöksiä. Näin ollen kansainvälinen yhteistyö on välttämätöntä haitallisten vieraslajien torjunnassa. Suomessa minkin poistoa luonnosta voidaan kuitenkin jatkaa kuten tähänkin saakka. Minkin kasvatus turkiseläimenä sen sijaan vaarantuu, jollei toimenpiteisiin ryhdytä.

Suhde turkistarhaukseen

EU:n vieraslajiasetuksen mukaan EU:n luetteloön kuuluvia vieraslajeja ei saa tuoda unionin alueelle, pitää, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, sallia lisäämis-, kasvatus- tai viljelytarkoituksiin eikä päästää ympäristöön. Komission täytäntöönpanoasetukseen sisältyvää vieraslajiluetteloa sovelletaan Suomessa sellaisenaan. Minkin turkistuotannon jatkaminen edellyttää vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaista poikkeuslupaa. Vastaava tilanne oli käsillä, kun supikoira lisättiin EU:n vieraslajiluetteloön. EU:n komissio myönsi Suomelle vuonna 2018 EU:n vieraslajiasetuksen mukaisen poikkeusluvan supikoiran turkistarhauksen jatkamiseksi.

Valiokunnan lausunto MmVL 16/2024 vp

Valtioneuvoston selvityksessä tuodaan valiokunnan käsityksen mukaan asianmukaisesti esille, että EU:n vieraslajiasetus on luonteeltaan luonnon monimuotoisuuden turvaamista edistävä säädös, eikä sitä ole tarkoitettu ratkaisemaan turkistuotannon kohtaloa EU:n alueella. Asiaan otetaan kantaa muussa yhteydessä. Euroopan unionissa on vireillä eurooppalainen Fur Free Europe -kansalaisaloite, johon valiokunnan saaman selvityksen mukaan odotetaan komission kannanottoa vuonna 2026. Lisäksi eduskunnalle on syyskuussa 2024 luovutettu kansallinen Turkistarhaus historiaan -aloite (KAA 5/2024 vp). Näissä aloitteissa kysymys on nimenomaan turkistuotannon jatkuvuudesta.

Asian arviointia

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen minkin sisällyttämisestä EU:n vieraslajiluetteloon. Suomessa vallitsee laaja yhteisymmärrys tarpeesta rajoittaa minkin aiheuttamia tuhoja luonnon monimuotoisuudelle. EU:n laajuisia toimia pidetään perusteltuina. Lisäksi valtioneuvoston selvityksessä pidetään tärkeänä, ettei minkin sisällyttäminen EU:n vieraslajiluetteloon estä sen turkistarhaamisen jatkamista Suomessa. Näin ollen Suomi tulee hakemaan poikkeuslupaa, jotta minkin turkistarhaus voi jatkua. Tässä kohtaa lausuntopalautteessa esitetyt näkemykset poikkeavat toisistaan. Valiokunta toteaa, että valtioneuvoston kanta ottaa asianmukaisesti huomioon turkiselinkeinon harjoittajille kuuluvat perusoikeudet, jotka on turvattava samalla kun edistetään luonnon monimuotoisuuden suojelua vieraslajien torjuntaa tehostamalla. Valiokunnan käsityksen mukaan alan tulevaisuutta koskevat ratkaisut tulevat perusoikeudet ja taloudelliset näkökulmat huomioon ottaen kattavasti ja asianmukaisesti käsiteltyä muussa yhteydessä.

Valtioneuvoston kannan mukaan Suomi voi kannattaa minkin lisäämistä EU:n vieraslajiluetteloon, mutta pitää samalla erittäin tärkeänä sitä, että poikkeuslupa myönnetään Suomelle. Valiokunta pitää tätä lähtökohtaa perusteltuna. Valiokunnan saaman lausuntopalautteen sisältö ja johtopäätökset ovat keskenään ristiriidassa useiden turkisalaa koskevien väitteiden osalta. Turkisalaa edustavat ja toisaalta eläinsuojelunäkökulmia vahvasti puolustavat tahot käsittelevät eri tavalla muun muassa turkisalan merkitystä Suomen taloudelle, alan tulevaisuutta ja kannattavuutta sekä minkin luontoon leviämisen syitä. Tämä on ymmärrettävää ottaen huomioon elinkeinon hyväksyttävyyttä koskeva kansainvälinen ja kansallinen yhteiskunnallinen keskustelu sekä lausunnonantajien täysin erilaiset painotukset. Kuten edellä on todettu, valiokunnan käsityksen mukaan näiden kysymysten käsittely ei kaikilta osin kuulu tämän valtioneuvoston selvityksen yhteyteen. Turkistarhaus on Suomessa sallittu elinkeino, jonka rajoittaminen edellyttää — mikäli tähän päädytään — lainsäädäntötoimia, joiden yhteydessä tarkastellaan myös perusoikeutena turvatun elinkeinon harjoittamisen vapauden asettamia edellytyksiä. Valiokunta korostaa, ettei rajoittaminen voi tapahtua EU:n komission täytäntöönpanoasetuksella, jonka varsinaisena tarkoituksena tai sisältönä ei ole ottaa kantaa elinkeinon sallittavuuteen.

Edellä todetun lisäksi valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että turkistarhaajat toteuttavat tehokkaita toimia turkiseläinten luontoon pääsyn estämiseksi, bioturvallisuuden parantamiseksi ja turkiseläinten hyvinvoinnin parantamiseksi. Tätä myös poikkeuslupan hakeminen EU:n komissiolta edellyttää. Elinkeinoon hyväksyttävyydestä käytävä keskustelu ja sen lakkauttamista koskevat aloitteet tuovat epävarmuutta elinkeinonharjoittajille. Tämä puolestaan vaikuttaa investointihalukkuuteen. Tästä huolimatta on myös elinkeinon etu kehittää aktiivisesti tuotantoa paremmin vastaamaan kuluttajien muuttuneita arvoja ja uutta eläinten hyvinvointia koskevaa lainsäädän-

Valiokunnan lausunto MmVL 16/2024 vp

töä. Maa- ja metsätalousministeriöltä odotetaan yksityiskohtaisempaa, uuden eläinten hyvinvointilain nojalla annettavaa turkisasetusta. Valiokunnan arvion mukaan tällainen lainsäädäntö tuo selkeyttä alan toimijoihin kohdistuviin vaatimuksiin ja mahdollistaa vaatimusten täyttämiseen tarvittavat investoinnit. Turkisalan itsensä toteuttamat, lakisääteiset vaatimukset ylittävät toimet ovat edelleen tärkeitä alan tulevaisuuden kannalta.

Käsillä olevan asian kannalta merkityksellisiä ovat erityisesti ne toimenpiteet, joilla rajoitetaan minkin leviämistä luontoon. Minkkejä on aikanaan vapautettu luontoon eläinaktivistien toimesta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nykyiset turkistilat on pitkälti rakennettu estämään eläinten pääsy luontoon joko aitaamalla tai pakovarmoin varjotaloin. Villiminkin saalismäärät ovat valiokunnan saaman selvityksen mukaan olleet paljon turkistarhoja sisältävillä alueilla laskussa viime vuosina, joten turkistarhaus ei kasvata luonnossa tavattavaa minkkipopulaatiota.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 9.10.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jenna Simula ps
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Markku Eestilä kok (osittain)
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Janne Jukkola kok
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Anders Norrback r
jäsen Timo Suhonen sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Susanna Paakkola

Valiokunnan lausunto MmVL 16/2024 vp
Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Euroopan komissio valmistelee unionin vieraslajiasetuksen täydentämistä ja tässä yhteydessä minkin lisäämistä EU:n vieraslajiluetteloon. Suomi pitää perusteltuna minkin lisäämistä EU:n vieraslajien luetteloon, mutta aikoo hakea poikkeuslupaa minkkien tarhaamisen jatkamiseen Suomessa vedoten EU:n vieraslajiasetuksen 9 artiklan yleiseen etuun, johon kuuluviksi se katsoo elinkeinon jatkumisen ja elinkeinovapauden turvaamisen.

Turkistarhaus ei täytä nykyaikana tuotannon eettisyyden ja eläinten hyvinvoinnin määritelmiä. Vuoden 2024 alusta voimaan tullut laki eläinten hyvinvoinnista edellyttää sitä, että eläimillä on mahdollisuus toteuttaa olennaisia käyttäytymistarpeitaan. Nykymuotoinen turkistarhaus tulisi tämän perusteella katsoa lain vastaiseksi.

Koronaviruksen sekä lintuinfluenssan leviäminen tarhoilla korostaa alan riskejä ympäröivälle yhteiskunnalle ja ihmisten terveydelle. Turkistarhauksen taloudellinen- ja työllisyysvaikutus on haittoihin ja riskeihin suhteutettuna vaatimaton. Yhteiskunnan tulisi tukea tuottajien uudelleen- kouluttautumista ja alan vaihtamista luopumistuella.

Yhdymme valtioneuvoston kantaan muilta osin pois lukien poikkeusluvan hakeminen minkin tarhauksen jatkamiseen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

*että lausuntonaan suuri valiokunta ilmoittaa, että se yhtyy valtioneuvoston kantaan pois lukien poikkeusluvan hakeminen minkin tarhauksen jatkamiselle edellä esitetyin peruste-
luin.*

Helsingissä 9.10.2024

Helena Marttila sd
Timo Suhonen sd
Veronika Honkasalo vas
Tiina Elo vihr